

Zabrana delovanja udruženja "Nacionalni stroj"

(broj predmeta VIII 171/2008)

Odluka Ustavnog suda od 2. juna 2011.¹

U ovom predmetu pred Ustavnim sudom Republike Srbije se najpre postavilo pitanje da li je Ustavni sud nadležan da odlučuje o zabrani tajnog udruženja građana, s obzirom da su tajna udruženja zabranjena po sili Ustava i kakvo je dejstvo odluke Ustavnog suda kojom se utvrđuje da je jedno udruženje tajno i samim tim protivustavno. Ovo posebno iz razloga što odredbama Zakona o ustavnom sudu, koji je važio u momentu donošenja ove odluke, nije bila eksplicitno propisan način izvršenja odluke kojom se utvrđuje da tajno ili para-vojno udruženje zabranjeno, te je tako Ustavni sud praktično nije imao nadležnost da odlučuje o zabrani takvih oblika organizovanja.

Činjenice

Republički javni tužilac (RJT) je podneo Ustavnom sudu predlog za zabranu neregistrovane organizacije „Nacionalni stroj“. RJT je tvrdio da je ovo udruženje zapravo tajna politička organizacija čiji su ciljevi, sadržani u Statusu i drugim programskim aktima, usmereni protiv Ustavom garantovanih ljudskih i manjinskih prava, načela građanske demokratije, protiv zabrane diskriminacije (čl. 21 Ustava) i evropskih principa i vrednosti. RJT je, u vršenju svoje nadležnosti krivičnog gonjenja, zapazio da su od 2005 izvršioi krivičnih dela izazivanje, rasne nacionalne i verske mržnje, razdora i netrpeljivosti (čl. 134 KZ SRJ) mahom pripadnici udruženja „Nacionalni stroj“, te je smatrao da je ovu organizaciju nepohodno zabraniti budući da do sada izrečene mere nisu odvratile njene članove od protivustavnog delovanja. Prema Statutu² „Nacionalni stroj“ je politička organizacija propagandno edukativnog karaktera i savez rasno svesnih nacionalista, čiji je cilj očuvanje i preporod zdravih vrednosti srpske nacije kao sastavnog dela bele rase i umni i telesni napredak svakog pojedinca unutar nacije, ujedinjenje svih srpskih zemalja u jedinstvenu srpsku nacionalnu državu koja osigurava postojanje i preporod srpske nacije u veličini slovenskog arijevskeg nasleđa itd. Ova organizacija nije bila upisana niti u registar udruženja niti u registar politički stranaka. Zakon o udruženjima dozvoljava neformalna udruženja, i upis u registar je samo osnov za sticanje statusa pravnog lica. Sva programska dokumentima „Nacionalnog stroja“ su, međutim, propisivala da se od javnosti sakrije svaki podatak na osnovu koga bi moglo da se identifikuje gde je sedište organizacije, ko su aktivisti i na koji način organizuju svoje delatnosti. Protivustavne aktivnosti ove organizacije su potvrđivali brojni javni nastupi pripadnika organizacije prilikom kojih je došlo do narušavanja javnog reda i mira i vršenja krivičnih dela ugrožavanje sigurnosti i izazivanje nacionalne, rasne, verske mržnje i netrpeljivosti. Presuda Vrhovnog suda Srbije (KŽ 1.617/07 od 6. juna 2008. godine), kojom su osuđeni aktivisti ove organizacije za krivična dela izazivanje, rasne, nacionalne i

1

¹ Sl. glasnik RS, br. 50/2011 od 8. jula 2011. godine

2

² Statut je objavljen samo na veb sajtu neonacističkog foruma stormfront.org

verske mržnje i netrpeljivosti, ukazivala je na to da ne samo da je „Nacionalni stroj“ osnovan radi ostvarivanja zabranjenih ciljeva, nego da zaista i deluje radi njihovog ostvarivanja. Pred ustavnim sudom se postavilo nekoliko prethodnih pitanja. Pre svega to je pitanje kakva je pravna priroda organizacije „Nacionalni stroj“, da li se radi o udruženju građana ili o političkoj stranci, da li je ova organizacija tajna. U zavisnosti od odgovora na ovo pitanje Ustavni sud je trebalo da odgovori i na pitanje da li su ispunjeni uslovi za vođenje postupka zabrane ove organizacije ili se radi o udruženju koje je zabranjeno po sili Ustava na osnovu odredbe člana 55 st. 3 kojim se zabranjuju tajna i paravojna udruženja. Zakonom o ustavnom sudu je bilo predviđeno samo dejstvo sudske odluke kojom se izriče zabrana registrovanog udruženja, a koja se svodi na brisanje iz odgovarajućeg registra. Postavilo se pitanje kako Ustavni sud može da odredi izvršenje odluke kojom se utvrđuje da je jedno udruženje tajno.

Odluka

Ustavni sud je utvrdio da je „Nacionalni stroj“ tajno udruženje i da je stoga njegovo delovanje zabranjeno u skladu sa članom 55 st. 3 Ustava. Ustavni sud se vodio time da su formalni nedostaci posledica svesne namere osnivača da deluju po principu tajne organizacije, upravo iz razloga što je njihovo delovanje usmereno na ostvarivanje zabranjenih ciljeva, te se tako nadležnim državnim organima otežava da prema samoj organizaciji i njenim članovima preduzmu adekvatne mere i izreknu sankcije. Svoju nadležnost da odlučuje u ovom predmetu, Ustavni sud je crpeo iz člana 171 st. 2 Ustava koji propisuje da Ustavni sud svojom odlukom uređuje način njenog izvršenja, kada je to potrebno. Odluka Ustavnog suda je deklarativna jer se njome samo utvrđuje da je jedna organizacija tajna, a samim tim po sili Ustava zabranjena. Ustavni sud je zabranio upis ove organizacije u bilo koji registar kao i svako buduće delovanje i promovisanje ciljeva i ideja „Nacionalnog stroja“. Ustavni sud je izrekao i obavezu da se utvrdi dužnost svih državnih organa i organizacija da u okviru svojih nadležnosti i ovlašćenja preduzmu mere u cilju sprovođenja ove odluke.

Ustavni sud je u ovom predmetu odlučivao u Velikom veću, koga čini predsednik suda i sedam sudija. Izdvojeno mišljenje je dala sudija Olivera Vučić.

Komentar

Odluka Ustavnog suda o zabrani tajnog udruženja „Nacionalni stroj“ ima veliki značaj za sudsku praksu, jer je se do donošenja ove odluke Ustavni sud oglašavao nenadležnim da odlučuje o zabrani neformalnih udruženja. Ustavni sud je 2011. godine odbacio predlog Republičkog javnog tužioca za zabranu 14 navijačkih grupa obrazloživši svoju odluku time da je upis u Registar *conditio sine qua non* za utvrđivanje nadležnosti Ustavnog suda da odlučuje o zabrani udruženja. U decembru iste godine, a nakon donošenja odluke o zabrani „Nacionalnog stroja“, izvršene su izmene i dopune Zakona o ustavnom sudu. Sada član 81a propisuje da kada je predlogom tražena zabrana tajnog ili paravojnog udruženja, Ustavni sud će svojom odlukom utvrditi da je delovanje takvog udruženja zabranjeno. Istim članom je predviđeno da Ustavni sud može utvrditi mere koje je potrebno sprovesti da bi se sprečilo delovanje tajnog ili paravojnog udruženja. Ovaj član ne bi trebalo da ostavi prostora dilemi da li je ili ne u nadležnosti Ustavnog suda da odlučuje o zabrani tajnog udruženja.